REVIEW OF RESEARCH
ISSN: 2249-894X
IMPACT FACTOR : 5.7631(UIF)
VOLUME - 14 | ISSUE - 3 | DECEMBER - 2024

आधुनिक काळात शैक्षणिक ग्रंथालयाचे महत्व

डा. रंजना व्यवहारे
वुमेन्स कॉलेज ऑफ आर्टस् ॲन्ड कॉमर्स
310 बी, न्यु नंदनवन, नागपूर.

ग्रथालय म्हणजे सर्वसाधारणपणे सर्व प्रकारची छापील व हस्तलिखित माहिती साधने एकत्रितपणे ठेवण्याची जागा होय. प्राचीन काळापासून ते आजच्या आधुनिक युगापर्यत ग्रंथालयाच्या स्वरूपामध्ये लक्षणिय बदल झाल्याचे आपणास दिसून येते. ग्रंथालय ही एक संस्था असून त्याचा उद्दे"ा सेवा देणे हा आहे. ग्रंथालय शास्त्राचे जनक डॉ. एस. आर. रंगनाथन यांच्या मते ग्रंथालये ही लोक"ााही मूल्ये जोपासणारी सार्वजनिक संस्था आहे.पुर्वीच्या काळी ग्रथालय एका खोलीत काही मोजकेच ग्रंथ व कागदपत्रे सांभाळून ठेवणे एवढीच व्यापक होती. परंतू जसजसा काळ पुढे सरकत गेला त्या त्या प्रमाणात ग्रंथालयाच्या स्वरूपात बदल घडतांना दिसून आले. आजच्या सद्याच्या स्थितीत तर ग्रंथालय एक पूर्ण विकसीत अशा स्वरूपात तयार झालेली परिपूर्ण संस्था आहे. ग्रंथालयाद्वारे समाज विकसीत करण्याचे, तसेच समाजाच्या शैक्षणिक गरजा भागविण्याचे एक महत्वाचे ठिकाण बनले आहे.

ग्रंथालयाचा विचार करतांना आज अनेक प्रकासची ग्रंथालय स्थापन झाल्याचे दिसून येते. त्यात सार्वजनिक ग्रंथालय, शैक्षणिक ग्रंथालय. संशोधन विषयक, विशेष ग्रंथालय, राष्ट्रीय ग्रंथालय तसेच बदलत्या काळानं1सार कार्पेरेट व इंडस्ट्री क्षेत्रामध्ये स्वतंत्र ग्रंथालय ही तेथील कर्मचारी व अधिकारी यांच्यासाठी उपलब्ध असतात.ग्रंथालय ही एक सामाजिक संसथा असून समाजाच्या आणि व्यक्तिच्या विकासात महत्वाचे स्थान आहे. ग्रंथालय समाजाला शिक्षण, उद्‌बोधन, व्यक्तिमत्व विकास अशा चौंफेर ज्ञान पुरविण्याचे काम करते. प्रस्तूत पेपर मध्ये आधुनिक काळातील शैक्षणिक ग्रंथालयाचे महत्व यावर विचार करणार आहे.

शैक्षणिक ग्रंथालय :-

शैक्षणिक ग्रंथालयाचा विचार करतांना प्रमुख तीन प्रकारच्या ग्रंथालयाचा यात समावे"ा होतो
1. शालेय ग्रंथालय 2. महाविद्यालयीन ग्रंथालय 3. विद्यापीठ ग्रंथालय

शालेय ग्रंथालय :-

शालेय ग्रंथालयामध्ये 5 ते 10 या वर्गाचा समावे"ा होतो. शालेय ग्रंथालय ही विद्यार्थांच्या शैक्षणिक जीवनाचा एक अविभाज्य भाग आहे. शालेय ग्रंथालय विद्यार्थांच्या विकासात महत्वाची भमिका बजावत असल्याचे दिसून येते. दिसून येते. शालेय ग्रंथालय हे शाळेचे ह्रदय म्हटले जाते. शालेय ग्रंथालय विद्यार्थच्या बौध्दीक विकासात भर पाडण्याचे काम तर करतातच त्याच बरोबर त्यांना चांगले संस्कार देण्याचाही प्रयत्न केल्या जातो. त्यांच्यात चांगल्या सवयी रूजविण्याचाही प्रयत्न केल्या जातो. शालेय जीवनापासून विद्यार्थांना वाचनाची सवय लागली तर ती सवय त्यांना जीवनात य"ास्वी होण्याकरिता फार उपयुक्त ठरू शकते.

शालेय ग्रंथालयात पाठयक्रमाच्या पुस्तका बरोबरच अनेक प्रकारच्या वाचनीय पुस्तकांचे भंडार असते. जसे साहित्यिक त्यात कथा, कादंबरी, चरित्र, आत्मचरित्र, तसेच वेगवेगळया विषयावर संदर्भ ग्रंथ, मॅगझीन्स्, न्युज पेपर इ. प्रकारचे वाचन साहित्य त्यांना एकाच ठिकाणी उपलब्ध होण्याचे एकमेव स्थान म्हणजे ग्रंथालय होय. शालेय जीवनात एकदा का साहित्याची आवड निर्माण झाली तर दिवसेंदिवस वाढतच जाते आणि विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्व विकासात भर पडत जाते. वाचनाने विद्यार्थी प्रगल्ब व स्वावलंबी होत जातो.

शालेय ग्रंथालयाचे महत्व :—

शैक्षणिक माहितीचा साठा उपलब्ध :—

शालेय ग्रंथालयात विद्यार्थ्यांना ते ज्या प्रकारचा अभ्यासक्रम f"ाकत असतात त्या अभ्यासक्राला पुरक असे पाटयपुस्तक तर असतातच त्याचबरोबर संदर्भ ग्रंथ इतर शैक्षणिक साहित्य, अवांतर वाचनीय पुस्तके सहज उपलब्ध होवू शकतात. ज्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानात वाढ होत जाते. व त्यांच्या विकासात भर पडत जावून एक चांगला व्यक्ति म्हणून घडण्यास मदत होते.

विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानाची कक्षा रूंदावते :—

शालेय ग्रंथालयातील ग्रंथ फक्त त्यांच्या अभ्यासाच्या पाठयपुस्तका पर्यतच मर्यादीत राहत नाही तर शालेय ग्रंथालय अभ्यासक्राच्या पाठयपुस्तकाबरोबरच संदर्भ ग्रंथ, अवांतर वाचनीय पुस्तके, मासिके, वर्तमानपत्रे असे विविध वाचनीय प्रकार ग्रंथालयात उपलब्ध होत असते. जे विद्यार्थाना वेगवेगळया विषयांच्या ज्ञानाच्या कक्षा रूदांवण्यात मदत करतात. विद्यार्थ्यांना पाठयपुस्तकाबरोबरच त्यांच्या सभोवताली असणा—या ज्रगाची ओळख होण्यास मदत होते.

वाचनाची आवड निर्माण होण्यास मदत होते :—

शालेय ग्रंथालय विद्यार्थ्यांमध्ये वाचनाची आवड निर्माण करण्यास मदत करतात. ग्रंथालयात असणारी निरनिराळया प्रकारची पुस्तके जेव्हा विद्यार्थी बघतात तेव्हा एखादया पुस्तकाचे कव्हरपेज बघून मूल आकर्षित होतात. कधी कधी एखादे पुस्तक उघडून पाहता त्या पुस्तकामध्ये असणा—या वेगवेगळया प्रकारचे चित्र, पुस्तकाची मांडणी, त्याची शब्दरचना हे सर्व मुलांना आकर्षित वाटून ते पुस्तक वाचनाची गोडी त्यांच्यात निर्माण होण्यास मदत होते. त्यामुळे विद्यार्थ्यांची भाषा, त्याचा शब्दसंग्रह ,विचार करण्याची दृष्टी हे सर्व विकसीत होऊन त्यांच्या शैक्षणिक विकासावर परिणाम होत जातो व त्यांच्या व्यक्तिमत्व विकासातही भर पडत जाते.

शालेय ग्रंथालयात येणा—या वाचकाच्या आवडीचा विचार करून तसेच त्यांच्या वयोमानाचाही विचार करून त्यांच्यानुसार वाचनीय साहित्याचा साठा उपलब्ध करून दयावा. मुलांना वाचनाकडे आकर्षित करण्याकरिता, त्यांच्यात वाचनाची आवड निर्माण करण्याकरिता ग्रंथालयात गोष्टीची, थोर नेत्याची चरित्रे— आत्मचरित्रे, प्रवासवर्णन, नका"ा अ"ाी विविध प्रकारची वाचनीय साधन सामग्री ग्रंथालयात उपलब्ध करून देण्यात यावे. तसेच काही प्रमाणात विज्ञानाविषयीची पुस्तके, वि"वको"ा, विषयावर असणारे संदर्भ ग्रंथ, तसेच रोजच्या वर्तमानपत्रात येणा—या काही महत्वाच्या असणा—या गोष्टी त्यांचे कात्रण, थोर नेत्याचे फोटो, त्यांचे माहिती चालू घडामोडीचे ज्ञान विद्यार्थ्यांना अवगत व्हावे म्हणून काही मासिके,जनरल नॉलेजची पुस्तके यांची वेळोवेळीखरेदी करत राहावे. ग्रंथालयात नवीन आलेल्या पुस्तकांची विद्यार्थ्यांना ओळख व्हावी, त्याविषयी कुतहल निर्माण व्हावे म्हणून नवीन पुस्तके गथालयात आल्यानंतर एका वेगळया रॅकमध्ये ठेवावे जेणेकरून ग्रंथालयात आल्याबरोबर त्यांना ते दिसेल. तसेच वेगवेगळया प्रसंगानुसार ग्रंथालयात ग्रंथप्रद"र्नी भरविण्यात याव्या यामुळे सगळया पुस्तकांची विद्यार्थ्यांना ओळख होवू शकेल. तसेच ग्रंथालय विभागातर्फे विद्यार्थ्यांकरीता वेगवेगळया स्पर्धा आयोजित करून त्यांना ग्रंथालयाकडे आकर्षित केल्या जावू शकते. यामुळे ते वेळ मिळेल तसे ग्रंथालयात येवून आपला वेळ वाचन करण्यात व जास्तीत जास्त माहिती मिळविण्यास लावू शकेल. म्हणूनच शालेय ग्रंथालयाचे महत्व विद्यार्थी जीवनात अमुल्य असल्याचे दिसून येते.

महाविद्यालय ग्रंथालयः—

महाविद्यालयात येणारा वर्ग हा तरूण वर्ग असतो. यामध्ये पदवी, पदव्युत्तर व्यावसायिक अभ्यासक्रम अ"ाा प्रकारच्या विद्यार्थांचा समावे"ा होतो. महाविद्यालयात येणा–या विद्यार्थी वर्गाचा दर्जा शालेय ग्रंथालयात येणा–या विद्यार्थांपेक्षा वेगळा असतो. महाविद्यालयीन ग्रंथालयात येणा–या विद्यार्थांची बौद्धीक क्षमता वाढलेली असते. यामुळे ग्रंथालयात त्यांच्यानुसार पुस्तकाची निवड करणे गरजेचे असते. महाविद्यालयात आल्यानंतर विद्यार्थांना तेथील ग्रंथालयाची माहती नसते तसेच ग्रंथालयातील वाचनीय याहित्याचीही माहिती राहात नाही. तेव्हा सर्वप्रथम महाविद्यालयात वर्ग सुरू झाल्यानंतर विद्यार्थांना ग्रंथालयाची संपूर्ण माहिती करून देणे गरजेचे असते. ग्रंथालयाचा वापर कसा करावा, ग्रंथालयाचे नियम, पुस्तकाची देवाण घेवाण या सर्वांची माहिती विद्यार्थांना करून देणे महत्वाचे ठरते. महाविद्यालयात येणारा वर्ग तरूण गटातील असल्याने त्याची प्रत्येक गोष्टीची विचार करण्याची क्षमता जास्त असते. प्रत्येक गोष्टीबद्दल त्यांना उत्साह असते, त्यांच्यात नविन काहीतरी िाकण्याची जिद्य असते. तसेच नविन7नविन विषयावर माहिती मिळविणे हा त्यांचा छंद झालेला असतो. म्हणूनच प्रारंभीच विद्यार्थांना ग्रंथालयाची ओळख करून देणे, ग्रंथाबाबत, मासिकाबद्दल माहिती देंऊन त्यांचा उपयोग कसा करावा हया संबधीत माहिती देणे आव"यक ठरते.

महाविलयीन ग्रंथालयात क्रमिक अभ्यासक्रमाची पुस्तके, संदर्भग्रंथ, वि"वको"ा, शब्दको"ा चरित्र–आत्मचरित्र, कथा, कादंब–या, नका"ाासंग्रह, गॅझेटियर्स तसेच अध्यापनास पूरक अ"ाा दृक–श्राव्य साधने, ऑडिओ, व्हिडिओ, प्रोजेक्टर अ"ाा प्रकारच्या सर्व साधनांचा ग्रंथालयात समावे"ा होतो.

महाविद्यालयीन ग्रंथालय म्हटले की त्यांचे विस्तारीत रूप आपल्या लक्षात येते. महाविद्यालयात वेगवेगळया शाखा त्यांची माध्यम असतात, त्या शाखनुसार आणि माध्यमानुसार पुस्तकांची खरेदी केल्या जातात. महाविद्यालयीन ग्रंथालयाची काम वेगवेगळया प्रकारची असल्याचे दिसून येते. जसे ग्रंथालयात आलेल्या पुस्तकांचे व्यवस्थित व्यवस्थापन करणे, प्राध्यापक आणि विद्यार्थी यांना लागणारे पुस्तके बरोबर पुरविणे, त्यांना अवांतर वाचनीय पुस्तकांची माहिती देऊन ते विद्यार्थापर्यंत पोहचविणे, संदर्भ ग्रंथाची माहिती देणे, विद्यार्थांमध्ये वाचन कौ"ाल्य विकसीत करणे, त्यांच्या विषयांची अंद्यावत माहिती देणे, संदर्भ ग्रंथ पुरविणे, विद्यार्थांना वाचन कक्ष उपलब्ध करून देणे अ"ाा अनेक प्रकारची कामे महाविद्याालयीन ग्रंथालयाला करावी लागतात.

महाविद्यालयीन ग्रंथालयात वेगवेगळया प्रकारचे उपक्रम राबवून विद्यार्थांना ग्रंथालयाकडे आकर्षित करून ग्रंथालयाचा वापर जास्तीत जास्त करून माहिती मिळविण्याचा प्रयत्न करू शकेल. खालील प्रकारे उपक्रम ग्रंथालयाद्वारे राबवू शकतो.

ग्रंथालय ओळख :–

महाविद्यालयात येणा–या नविन विद्यार्थांना सर्वप्रथम संपूर्ण ग्रंथालयाची ओळख करून देणे जेणेकरून विद्यार्थांना सर्व माहिती मिळू शकेल. जसे ग्रंथालयाचे कार्ड कधी काढावे, ग्रंथालयाचे नियम, पुस्तके केव्हा नेता येईल व परत कधी आणायचे, तसेच ग्रंथालयातील प्रत्येक विभागाची ओळख करून देणे प्रत्येक कपाटाजवळ नेऊन त्यात असणा–या पुस्तकांची ओळख करून देणे. यामुळे विद्यार्थांना सर्व पुस्तकांची माहिती मिळून ते त्याचा उपयोग करू शकतील व विद्यार्थी जास्तीत जास्त पुस्तके वाचून आपल्या ज्ञानात भर पाडू शकेल.

ग्रंथप्रदर्शनीः–

ग्रंथालयात दरवर्षी एक किंवा दोनवेळा प्रसंगानुसार ग्रंथप्रद"ान घ्यावे या प्रद"ानात ग्रंथालयातील काही क्रमिक पुस्तकाबरोबरच कथा, कादंब–या, चरित्र–आत्मचरित्र, व्यक्तिमत्व विकासावर असणारी पुस्तके, जनरल नॉलेज, स्पर्धा परीक्षेविषयी वेगवेगळया प्रकारची पुस्तके या सर्वांचा ग्रंथप्रद"ानोत समावे"ा करावा. विद्यार्थी जेव्हा प्रद"ानी बघावयास येतील तेव्हा या सर्व पुस्तकांची त्यांना ओळख होवून त्या पुस्तकांच्या वाचनाकडे वळू शकतील.

जयंती–पुण्यतिथी

दरवर्षी थोरा मोठयाच्या जयंती– पुण्यतीथीचे कार्यक्रम येत असतात. त्या–त्या थोरांच्या जयंती निमित्य त्यांच्या बद्दलची माहिती ग्रंथालयात डिस्प्ले करावी यामुळे ग्रंथालयात येणा–या विद्यार्थांना ती माहिती दिसेल व ते ती माहिती वाचून त्यांच्या बद्दलची माहिती मिळवू शकतील.

स्पर्धा घेणे:—

ग्रंथालय विभागाद्वारे वेगवेगळया स्पर्धाचे आयोजन करने, जसे जनरल नॉलेज, निबंध स्पर्धा, हस्तकला, वाचन स्पर्धा, सेमिनार यामुळे विद्यार्थांना त्या त्या विषयावरील माहिती पाहिजे असते आणि ती माहिती मिळविण्याकरीता विद्यार्थी ग्रंथालयाचा उपयोग करू शकेल त्यानिमित्ताने विद्यार्थी पुस्तकांचे वाचन करू शकेल.

वृत्तपत्र कात्रण :—

ग्रंथालयात दररोज अनेक वृत्तपत्र येत असतात. दररोजच्या वृत्तपत्रात काही महत्वाच्या बातम्या येतात. त्या विद्यार्थी आणि प्राध्यापक यांच्या कामाच्या असू शकतात. तसेच एखादया महान व्यक्तिविषयीची माहिती, करिअर विषयीची माहिती, स्पर्धा परीक्षविषयीची हेल्थविषयी, अ"ाा अनेक प्रकारची माहिती रोजच्या वृत्तपत्रात येतात. त्या सर्वांचे कात्रण करून ग्रंथालयाच्या नोटिस बोर्डावर लावावे जेणे करून विद्यार्थी त्याचा उपयोग करू शकतील.

सेमिनार:—

विद्यार्थासाठी एखादया विषयावर सेमिनारचे आयोजन करणे. एखादा विषय देऊन विद्यार्थना त्या विषयावर बोलायला लावणे म्हणजे त्या विषयाबद्दलची माहिती मिळविण्यासाठी विद्यार्थी ग्रंथालयात येऊन माहिती मिळविण्याचा प्रयत्न करतील. त्या विषयावरील पुस्तकांचे वाचन करू लागतील. यामुळे विद्यार्थांचा वाचाकडे कल वाढू शकतो त्यांच्यात वाचनाची गोडी निर्माण करण्यास मदत मिळू शकेल.

विद्यापीठ ग्रंथालय:—

विद्यापीठ ग्रंथालयामध्ये पारंपारीक विद्यापीठ, कृषी विद्यापीठे, व्यवस्थापन शास्त्र संस्था, विज्ञान व तंत्र ि"ाक्षणसंस्था यांचा समावे"ा होतो. विद्यापीठ ग्रंथालय. महाविद्यालयीन ग्रंथालयाच्या वरची पायरी आहे. महाविद्यालयीन ग्रंथालयापेक्षा भिन्न स्वरूपाचे विद्यापीठ ग्रंथालय असते. विद्यापीठात येणारा प्राध्यापक वर्ग, विद्यार्थी वर्ग, सं"ाोधक, अभ्यासक यांना त्यांच्या त्या—त्या स्तरावरील माहिती ग्रंथालयाला पुरवावी लागते.

विद्यापीठ ग्रंथालयात येणारा वर्ग पदव्युत्तर वर्गाचा असतो तसेच पदव्युत्तर वर्गाला ि"ाकविणारे प्राध्यापक, जे विद्यार्थी सं"ाोधन करीत असतात. जसे पीएच. डी. शास्त्रज्ञ इ. प्रकारचे उपभोक्ते हे विद्यापीठ ग्रंथालयाचे असतात. यामुळे उच्च ि"ाक्षणा"ाी संबंधीत साहित्य हे विद्यापीठ ग्रंथालयामध्ये मिळण्यास मदत होते.

विद्यापीठ ग्रंथालयात प्रत्येक विषयाच्या पदव्युत्तर वर्गाचे क्रमिक पुस्तके तर असतातच त्याचबरोबर सगळया विषयाची संदर्भ ग्रंथ, त्या—त्या विषया"ाी संबंधीत अनेक प्रकारची संदर्भ ग्रंथ मिळण्यासय मदत होते. त्याचप्रमाणे प्रत्येक विषयात निधणारे जर्नल्स ही उपलब्ध असतात. तसेच वेगवेगळया विषयावर निघणारे नियतकालिके, हस्तलिखिते, दृक—श्राव्य साधने, व्हिडिओ कॅसेट, सी.डी. रॉम इ. आधुनिक प्रकारच्या शैक्षणिक साहित्याचाही समावे"ा असतो. विद्यापीठ ग्रंथालय प्रचलित घडामोडीचे ज्ञानकेंद्र असून अनेक प्रकारची वत्तपत्रे ग्रंथालयात येतात. त्या वृत्तपत्रातील महत्वाच्या माहितीचे कात्रण सुद्धा उपलब्ध होवू शकतात. तसेच नवीन येणा—या ग्रंथाची माहिती, नविन नियतकालीकांची माहिती विद्यापीठ ग्रंथालयात मिळण्यास मदत होते.

विद्यापीठ ग्रंथालयात ब—याच प्रमाणातील संदर्भ ग्रंथही मिळण्यास मदत होते. तसेच काही परदे"ाी संदर्भ ग्रंथही विद्यापीठ ग्रंथालयात मिळण्याय मदत होते. जसे ब्रिटानिका एन्सायलिोपीडिया, अमेरिका एन्सायक्लोपीडिया, इयर बुक, हॅन्उबुक, वेबस्टर डिक्"ानरी अ"ाा अनेक प्रकारची संदर्भ ग्रंथ विद्यापीठ ग्रंथालयात असतात. त्याचबरोबर वेगवेगळया विषया"ाी संबधीत नियतकालिके आणि जर्नल्सृ इ. समावे"ा असतो. त्याचप्रमाणे विद्यापीठात दरवर्षी वेगवेगळया विषयावर सं"ाोधन होतात. विषयानुसार पीएच.डी करणारे विद्यार्थी त्यांचे य"ाोधन पर्ण झाल्यावर त्याचे सं"ाोधन प्रबंध विद्यापीठात जमा करतात. हे सं"ाोधन प्रबंधही नविन सं"ाोधन करणा—या विद्यार्थांना पहावयास मिळू शकतात. त्याचा फायदा नविन सं"ाोधकांना होवू शकतो. त्याचबरोबर अभ्यासकांना आव"यकता असल्यास भाषांतर सेवा, नियतकालिकांच्या अनुक्रमणिका, प्रतिरूप सेवा, प्रचलित जागरूकता सेवा,

माहितीचे निवडक प्रसारण, इंटरनेट सेवा, आंतरराष्ट्रीय माहिती प्रणाली सेवा, माहितीची प्रतिप्राप्ती, इ. प्रकारच्या सेवा दिल्या जातात. तसेच स"ोधकांच्या दृष्टीने ग्रंथसूची, सार व निर्द"ान सेवाही स"ोधकास पुरविल्या जातात. विद्यापीठ ग्रंथालय स"ोधनाला चालना देणारे एक ज्ञानकेंद्र असून त्याद्वारे स"ोधकास पाहिजे त्या सेवा पुरविण्याचा प्रयत्न केला जातो.

अ"ाा प्रकारे शैक्षणिक ग्रंथालयाचा आढावा यामध्ये घेण्याचा प्रयत्न केल्या गेलेला आहे. शैक्षणिक ग्रंथालय यात शालेय, महाविद्यालय, आणि विद्यापीठ ग्रंथालय यांचा समावे"ा होतो. एकूणच शैक्षणिक ग्रंथालय द्वारे विद्यार्थांच्या जीवनाला आकार देण्याचा प्रयत्न केल्या जातो. तसेच वेळोवेळी त्यांचे व्यक्तिमत्व विकसीत करण्याचाही प्रयत्न केल्या जातो. विद्यार्थी द"ोत अभ्यासाबरोबरच अनेक प्रकारच्या अवांतर पुस्तकांचे वाचन करून ते आपल्या ज्ञानात भर तर घालतातच त्याचबरोबर त्यांची आकलन शक्ती वाढण्यासही मदत होते.

सार :–

विद्यार्थांच्या जीवनात शैक्षणिक ग्रंथालयाचे महत्व अमूल्य असल्याचे दिसून येमे. शैक्षणिक ग्रंथालय यात शालेय महाविद्यालय, आणि विद्यापीठ ग्रंथालय यांचा समावे"ा होतो. विद्यार्थांना शालेय जीवनापासून जर ग्रंथालयाचा वापर करण्याची सवय लागली तर ती पुढे विकसीत होत जाते. आणि महाविद्यालय आणि विद्यापीठ ग्रंथालय यांचा पुरेपुर उपयोग करून स्वतःचे व्यक्तिमत्व विकसीत करण्याचा प्रयत्न केल्या जातो. एकदा का विद्यार्थाना पुस्तक वाचनाची सवय लागली तर ती सवय न सुटता दिवसेंदिवस वाढत जावून अनेक प्रकारच्या पुस्तकांची गोडी त्यांना लागून आपल्या ज्ञानात चौफेर वाढ करतांना दिसून येते. म्हणूनच विद्यार्थांच्या विकासात शैक्षणिक ग्रंथालयाला महत्वाचे स्थान असल्याचे दिसून येते.

निष्कर्ष :–

ग्रंथालय विद्यार्थांना अभ्यासाच्या पुस्तकाबरोबरच अनेक प्रकारच्या अवांतर पुस्तकांची देखील ओळख करून देते. ग्रंथालयाद्वारे पुस्तके विद्यार्थांचे मित्र बनतात. पुस्तके विद्यार्थांना अंधारातून प्रका"ाकडे घेऊन जाण्याचे काम करतात. पुस्तकां"ाी मैत्री झालेली व्यक्ति जीवनात कधीच एकटी राहत नाही. पुस्तके माणसाचा सर्वोत्तम मित्र असते. पुस्तकाद्‌वारे विद्यार्थांना वेगवेगळया थोरा मोठयांना ओळखू शकतात. त्यांच्या जीननाची ओळख पुस्तकाद्धारे होते. शालेय ग्रंथालया पासून ते विद्यापीठ ग्रंथालया पर्यंत या सर्व ग्रंथाचा साठा उपलब्ध होतो. ग्रंथालय हे ज्ञान मिळविण्याचे एक महत्वाचे स्त्रोत असल्याचे दिसून येते. म्हणून आधुनिक काळात शैक्षणिक ग्रंथालयाचे महत्व वाढत असल्याचे दिसून येते.

संदर्भ :–

डॉ. अजय कुमार सिंह : पुस्तकालय एवं समाज, अर्जुन पब्लि"ांग हाऊस, नई दिल्ली
प्रा. लक्षण थोरात : ग्रंथालय आणि माहिती"ाास्त्र, डायमंड पब्लिक"ान, पुणे
https://mr.Wikipedia.org
https://en.Wikipedia.org>Wiki>Academic Library